

Inspiration fra udlandet

Erhvervsuddannelser i
Schweiz, Østrig og Finland

Inspiration fra udlandet – erhvervsuddannelser i Schweiz, Østrig og Finland

er en del af projektet "Hvad driver unges uddannelsesvalg?", som gennemføres af Tænk tanken DEA med finansiering fra Grundejernes Investeringsfond. Projektets formål er at belyse, hvad der driver unges uddannelsesvalg med særligt fokus på at forstå fravalget af erhvervsuddannelserne og tilvalget af de gymnasiale uddannelser, og er baseret på både kvantitative og kvalitative analyser og undersøgelser.

Projektet består af følgende udgivelser

Opsamlingsrapport

Hvad driver unges uddannelsesvalg?

Afkast og risiko ved at tage en uddannelse

Vælger unge uddannelse i et investeringsperspektiv?

Er vejen bestemt på forhånd?

Bedsteforældres betydning for unges uddannelsesvalg

Drømmetidslinjer og perlevenner

Etnografisk eksperiment om unges fremtidsdrømme og overvejelser om uddannelsesvalg

Forældres, søskende og klassekammeraters betydning for unges uddannelsesvalg

Inspiration fra udlandet

Erhvervsuddannelser i Schweiz, Østrig og Finland

Mellem forventningens glæde og det svære valg

2109 elever i 9. klasse om valget af ungdomsuddannelse

Unge valg af ungdomsuddannelse

Et litteraturstudie

Valg for livet

Unge fortællinger om ambitioner, fordomme og uendelige muligheder

Verden i væren og vorden

Fortællinger, forpligtelser og paradokser i uddannelsesvalget i en 9. klasse

Tænk tanken DEA

Fiolstræde 44

1171 København K

www.dea.nu

2. april 2018

Udarbejdet af

Sidse Frich Østergaard-Thygesen

Sophie Moestrup Kristensen

Simon Gade Søndergaard

Indhold

1 Sammenfatning: Internationale erfaringer og best practice.....	2
2 Introduktion	4
Metode	4
3 Tilgang til erhvervsuddannelserne	5
Få danske 15 til 19-årige påbegynder eud	5
Danske unge er ældre, når de starter på en eud	6
Høj gennemsnitsalder for dimittender i Danmark	7
4 Erhvervsuddannelsernes image	8
35 pct. af danskerne mener, at erhvervsuddannelserne har et negativt image	8
Ingen tydelig sammenhæng mellem tilgang og image	9
5 Streaming i grundskolen	10
6 Uddannelsesmobilitet og befolkningernes generelle uddannelsesniveau.....	11
7 Finland.....	12
Erhvervsuddannelsernes struktur og opbygning	12
Overgang til erhvervsuddannelserne	12
Skolepraktik og virksomhedssamarbejde	12
Adgang til videre uddannelse.....	13
8 Schweiz	14
Erhvervsuddannelsernes struktur og opbygning	14
Overgang til erhvervsuddannelserne	14
Skolepraktik og virksomhedssamarbejde	14
Adgang til videre uddannelse.....	15
9 Østrig	16
Erhvervsuddannelsernes struktur og opbygning	16
Overgang til erhvervsuddannelserne	17
Skolepraktik og virksomhedssamarbejde	17
Adgang til videre og videregående uddannelser	17
Litteratur	18

1 Sammenfatning: Internationale erfaringer og best practice

Dette notat beskriver erhvervsuddannelserne i Finland Schweiz og Østrig, hvor mange unge vælger en erhvervsuddannelse. Notatet tager udgangspunkt i OECD-data over søgningen til erhvervsuddannelserne blandt de 15-10-årige.

I Danmark vælger 11 pct. af de 15-19-årige en erhvervsuddannelse¹(eud), hvilket er markant færre i forhold til Finland, Schweiz og Østrig, og de øvrige skandinaviske lande². I både Danmark og Finland er eleverne ældre, når de starter på en eud: Andelen af 20-24-årige som påbegynder en eud, er 13,1 pct. i Danmark og 15,3 pct. i Finland, 4,1 pct. Schweiz og 3,5 pct. i Østrig (OECD 2017b).

Notatet har til formål at belyse, på hvilke områder de forskellige landes erhvervsuddannelsessystemer, og herunder hvordan overgangen fra grundskolen til eud, adskiller sig fra Danmarks praksis på erhvervsuddannelsesområdet.

De tre landes uddannelsessystemer adskiller sig fra det danske på forskellige parametre – Schweiz og Østrig primært på en opdeling i boglig og praksisrettet retning allerede i grundskolen (også kaldet streaming), Finland på skolepraktik i erhvervsuddannelserne, god adgang til de videregående uddannelser og lærere med en lang videregående uddannelse.

Finland

- I Finland vælger 30 pct. af de 15-19-årige en eud.
- Erhvervsuddannelsessystemet i Finland er blandt andet kendetegnet ved gode muligheder for videreuddannelse, da optagelse på de videregående uddannelser i høj grad er baseret på test.
- Andelen af 15 til 19-årige, der optages på en gymnasial ungdomsuddannelse, er 32 pct.
- I Finland har underviserne, både i grundskolen og på ungdomsuddannelserne, en kandidatgrad – både i grundfag og de fag-faglige fag.
- Der benyttes skolepraktik, med kortere ophold i virksomheder.

Schweiz

- I Schweiz vælger 40 pct. af de 15-19-årige en eud.
- Eleverne opdeles allerede i 6. klasse (cirka 13 år gamle) i grundskolen, og streames således mod forskellige retninger i ungdomsuddannelsessystemet.
- Andelen af 15 til 19-årige, der optages på en gymnasial ungdomsuddannelse, er 25 pct. som følge af dimensionering af gymnasiet.
- Uddannelsessystemet generelt er kendetegnet ved en høj grad af fleksibilitet og mobilitet.
- Erhvervsuddannelserne bygger på vekseluddannelse, ligesom i Danmark.

Østrig

- I Østrig vælger 43 pct. af de 15-19-årige en eud.
- Eleverne opdeles allerede i 4. klasse (cirka 10 år gamle) i grundskolen i to forskellige spor – et bogligt og et praksisrettet spor.

¹ Ifølge OECDs opgørelse, der kan afvige fra gængse, danske tal

² Andelen af 15 til 19-årige, som påbegynder en eud i henholdsvis Norge og Sverige er 29 pct. og 22 pct. Andelen af 15 til 19-årige, der optages på en gymnasial ungdomsuddannelse i henholdsvis Danmark, Norge og Sverige er 40 pct., 34 pct. Og 41 pct. (OECD 2017b).

- Andelen af 15-19-årige, der optages på en gymnasial uddannelse, er 18 pct.
- Erhvervsuddannelserne bygger på vekseluddannelse, ligesom i Danmark.

2 Introduktion

Få danske unge vælger en erhvervsuddannelse, og mange unge en gymnasial uddannelse – også i et internationalt perspektiv. I Danmark er der, sammenlignet med de øvrige OECD-lande, en lille andel af unge mellem 15 og 19 år, som vælger en eud. Andelen udgør 11 pct. af alle unge mellem 15 og 19 år, hvilket gør det interessant at se på, om der er strukturelle forskelle i de forskellige uddannelsessystemer.

I Finland er erhvervsuddannelserne primært baseret på skolepraktik, og samtidig er de adgangsgivende til de videregående uddannelser – idet adgangen er betinget af en optagelsesprøve. I Schweiz, hvor 40 pct. af de 15-19-årige vælger en erhvervsuddannelse, sker der en opdeling i boglige og praktiske linjer allerede i folkeskolen, og som følge af dimensionering af gymnasiet optages kun 25 pct. af de 15 til 19-årige på en gymnasial ungdomsuddannelse. I Østrig opdeles de unge også allerede i folkeskolen i forskellige spor. Østrigs erhvervsuddannelsessystem er kendetegnet ved et velstruktureret praktikpladssystem, der organiseres af arbejdsformidlingen og landets regionale praktikpladskontorer.

Det skal bemærkes, at ungdomsuddannelserne kategoriseres forskelligt i forhold til, om de er erhvervsuddannelser eller almene, gymnasiale ungdomsuddannelser, hvilket kan give afvigelser fra danske tal i OECD's tal for andelen af unge, der søger henholdsvis eud eller gymnasiale uddannelser.

Metode

Dette notat er skrevet på baggrund af desk research, studieture til Finland og Østrig og interviews og møder med skoleledere og forskere. Derudover indgår data fra Cedefop og OECD.

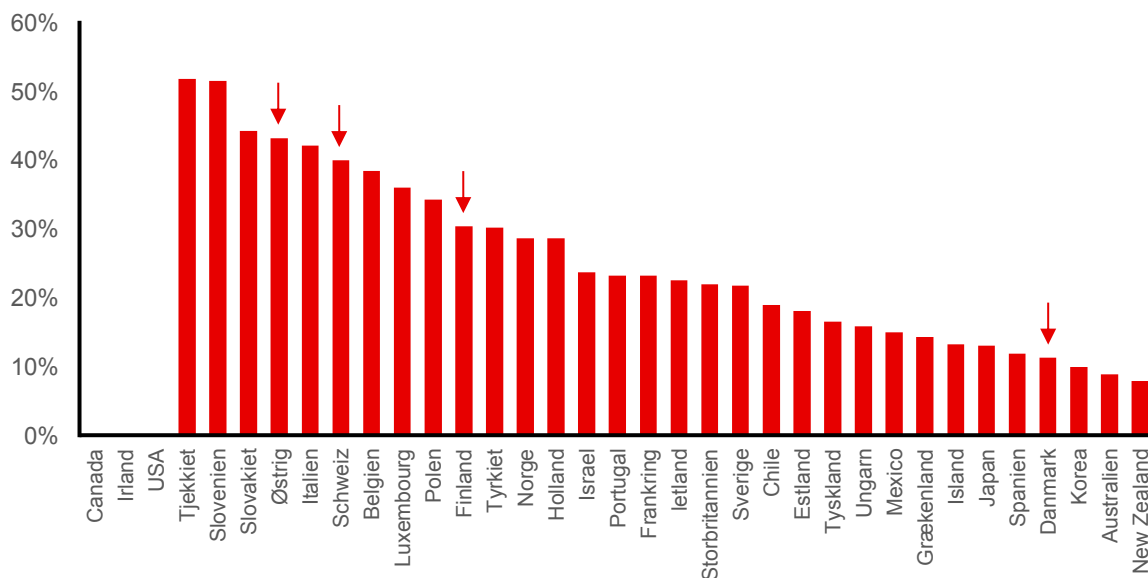
3 Tilgang til erhvervsuddannelserne

I komparation med andre lande, er der meget få 15-19-årige, der påbegynder en erhvervsuddannelse i Danmark. Lidt bedre ser det ud, hvis der i stedet for sammenlignes med tilgangen af de 20-24-årige. De danske unge er 28,1 år gamle, når de dimitterer fra erhvervsuddannelserne – hvilket gør de danske elever til de sjette ældste ved fuldførelse af en erhvervsuddannelse i OECD-sammenhæng.

Få danske 15 til 19-årige påbegynder eud

I Danmark påbegynder 11 pct. af de 15-19-årige en erhvervsrettet uddannelse, hvilket er den fjerdelaveste andel – kun Korea, Australien og New Zealand har en lavere andel unge, der påbegynder en erhvervsuddannelse.

Figur 1: Andel af 15 til 19-årige der påbegynder erhvervsuddannelser

Note: Der findes ikke data for Canada, Irland og USA

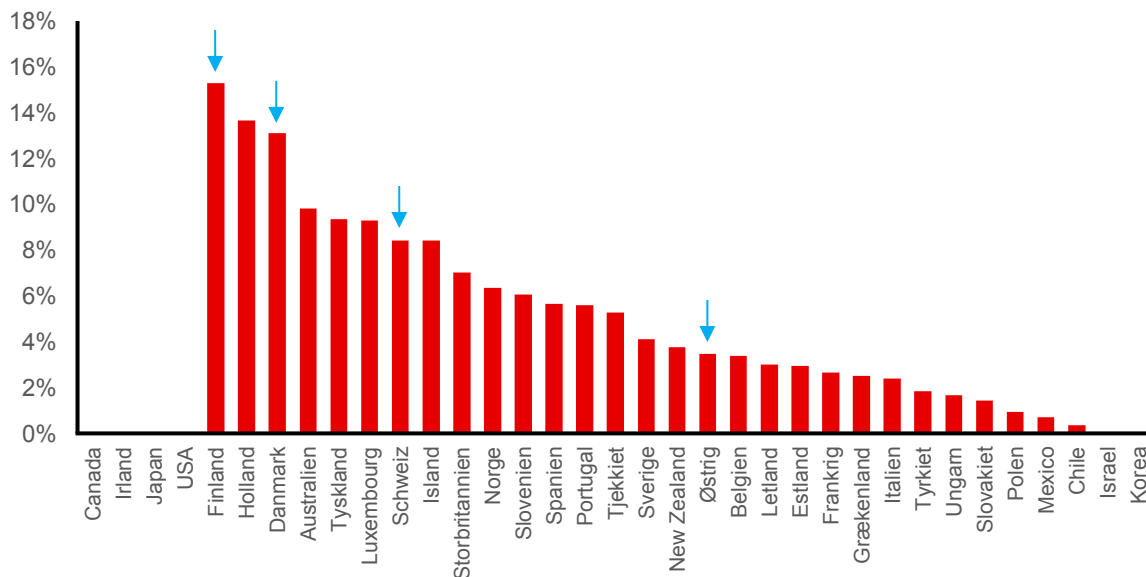
Kilde: OECD 2017b

Hvor kun 11 pct. af de 15-19-årige i Danmark påbegynder en erhvervsuddannelse, er det 30 pct. i Finland, 40 pct. i Schweiz og 43 pct. i Østrig. I Norge (29 pct.), Sverige (22 pct.), Tyskland (17 pct.) og Holland (29 pct.) er andelen af 15-19-årige, der påbegynder en erhvervsuddannelse også større end i Danmark.

Danske unge er ældre, når de starter på en eud

Kun Finland og Holland har en større andel af 20 til 24-årige, der påbegynder en erhvervsuddannelse.

Figur 2: Andel af 20 til 24-årige der påbegynder erhvervsuddannelser

Note: Der findes ikke data for Canada, Irland, Japan og USA

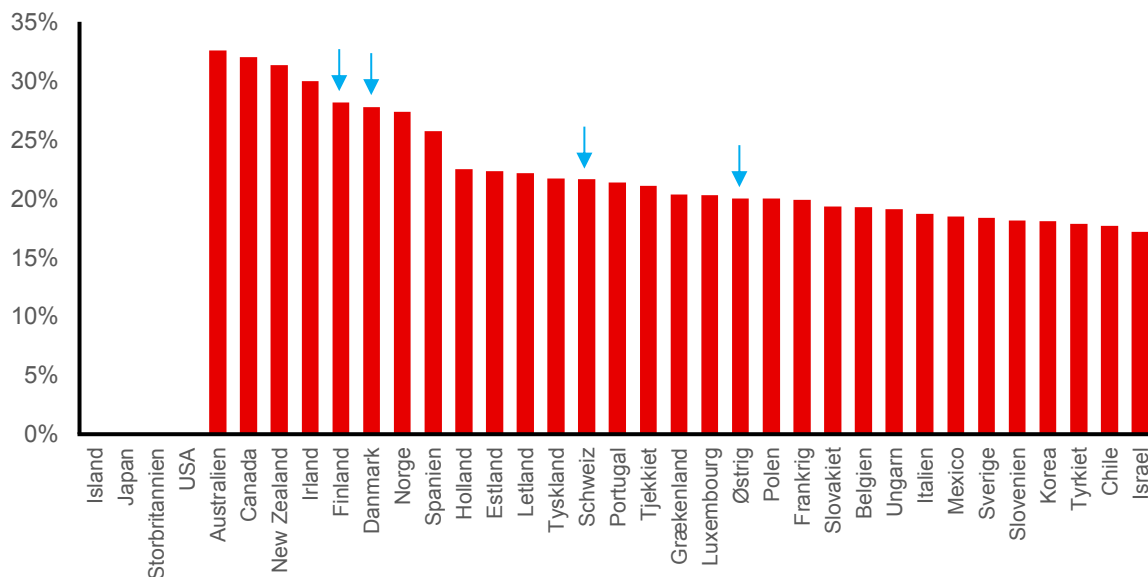
Kilde: OECD 2017b

Danmark placerer sig med 13,1 pct. som et af de lande, hvor flest 20-24-årige begynder på en erhvervsuddannelse – sammen med Finland (15,3 pct.) og Holland 13,7 (pct). I Østrik er andelen blot 3,5 pct. og i Schweiz 9,3 pct. Dette kan være en medforklarende årsag til den høje gennemsnitsalder for erhvervsuddannelsesdimittender i Danmark og Finland, der ses i næste figur.

Høj gennemsnitsalder for dimittender i Danmark

I Danmark er dimittenderne på erhvervsuddannelserne ældre end i de fleste OECD-lande; dette hænger tæt sammen med den højere andel af 20 til 24-årige, der påbegynder en erhvervsuddannelse.

Figur 3: Gennemsnitsalder for erhvervsuddannelsesdimittender

Note: Der findes ikke data for Island, Japan, Storbritannien og USA

Kilde: OECD 2017c

I Danmark og Finland er gennemsnitsalderen for erhvervsuddannelsesdimittender henholdsvis 27,7 år og 28,1 år, og de to lande har dermed nogle af OECD's ældste erhvervsuddannelsesdimittender. Til sammenligning er gennemsnitsalderen for erhvervsuddannelsesdimittender i Schweiz 22 år, og i Østrig er gennemsnitsalderen 20 år.

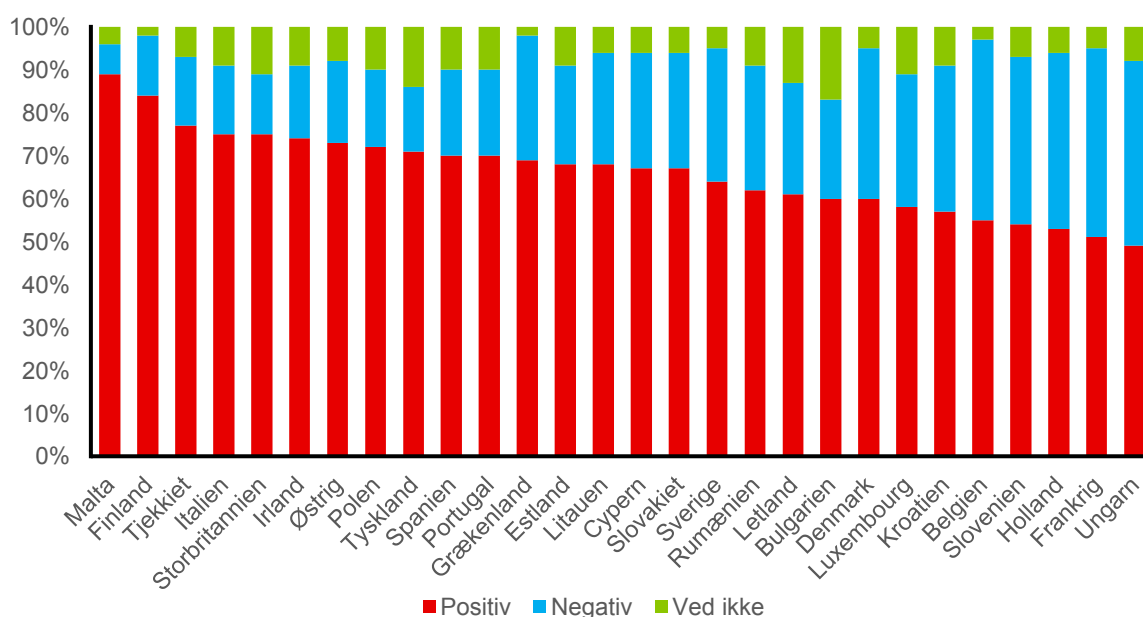
4 Erhvervsuddannelsernes image

Cedefop³ udgav i 2017 publikationen 'Cedefop Opinion Survey on Vocational Education and Training in Europe', som viser befolkningens holdning til erhvervsuddannelser i EU's 28 medlemslande. 35.645 respondenter har besvaret spørgsmålet: "Mener du, at erhvervsuddannelser for personer mellem 16 og 18 år har et positivt eller et negativt image i (land)?"⁴

35 pct. af danskerne mener, at erhvervsuddannelserne har et negativt image

Mere end en tredjedel af de adspurgte danskere mener, at erhvervsuddannelser for unge har et negativt image. I modsætning hertil er fx Finland, hvor blot 14 pct. mener, at erhvervsuddannelserne har et negativt image.

Figur 4: Befolkningens opfattelse af erhvervsuddannelser

Note: Figuren er baseret på besvarelser fra 35.645 respondenter som har svaret på spørgsmålet 'Mener du, at erhvervsuddannelser for personer mellem 16 og 18 år har et positivt eller et negativt image i (land)?'

Kilde: Cedefop 2017

Undersøgelsen viser blandt andet, at 84 pct. af befolkningen i Finland mener, at erhvervsuddannelser for unge har et positivt image. For Østrig og Danmark er det henholdsvis 73 pct. og 60 pct. af befolkningen, som mener at erhvervsuddannelser for unge har et positivt image.

I Danmark mener 35 pct. af de adspurgte, at erhvervsuddannelserne har et negativt image – det tal er ganske højt, når der sammenlignes med Finland og Østrig, hvor henholdsvis 14 pct. og 19 pct. af befolkningen mener, at erhvervsuddannelser har et negativt image. I figur 4 placerer Danmark sig som nr. 20 ud af 28, målt på positiv opfattelse af erhvervsuddannelser. I forlængelse af dette placerer

³ European Centre for the Development of Vocational Training

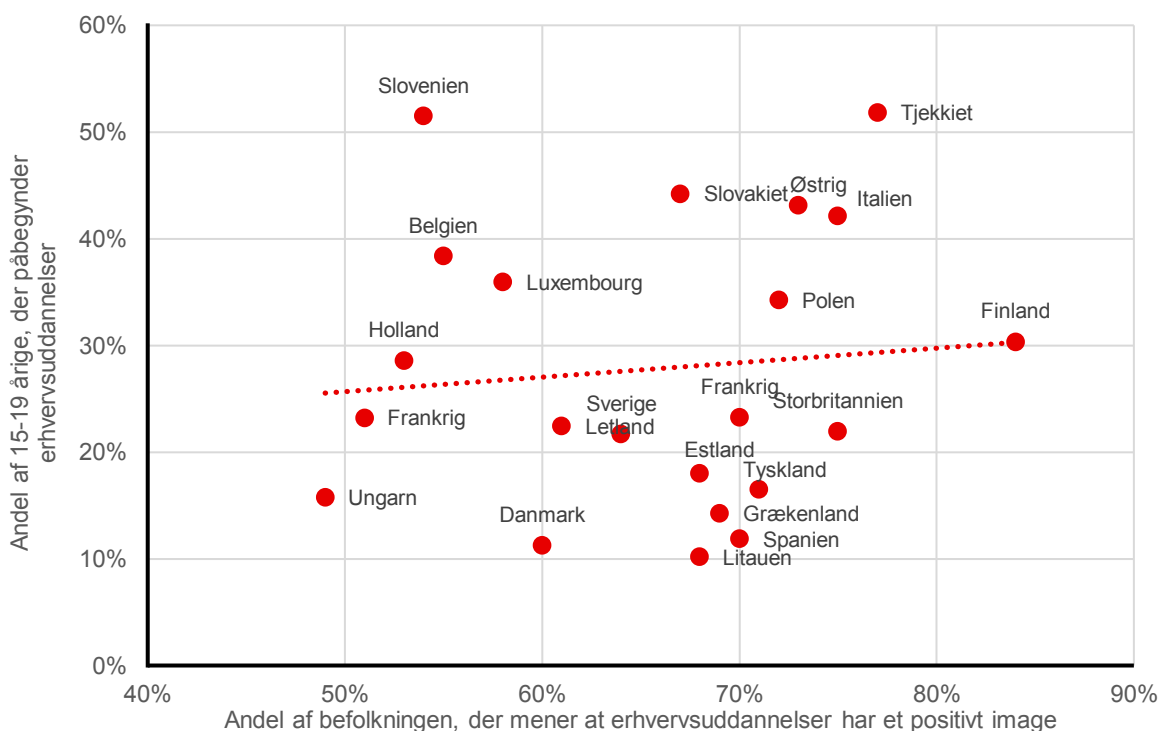
⁴ Spørgsmålet fra Cedefop opinion survey (2017) som det fremgår af rapporten: 'Would you say that these days vocational education at upper secondary education for those ages 16-18 has a positive or negative image in (country)?'

Danmark sig på en femteplads, efter Frankrig, Ungarn, Letland og Luxembourg, målt på negativ opfattelse af erhvervsuddannelserne for unge.

Ingen tydelig sammenhæng mellem tilgang og image

Med udgangspunkt i undersøgelsen fra Cedefop og OECD's opgørelse over tilgangen til erhvervsuddannelserne, har vi undersøgt, om der er en sammenhæng mellem befolkningens generelle holdning til erhvervsuddannelser i de enkelte lande, og andelen af 15 til 19-årige, der vælger en erhvervsrettet uddannelse.

Figur 5: Lande opdelt på andel af befolkningen, der mener, at erhvervsuddannelser har et positivt image krydset med andelen af alle 15 til 19-årige, der påbegynder en erhvervsuddannelse

Note: De europæiske lande Malta, Irland, Cypern, Rumænien, Bulgarien og Kroatien indgår ikke i figur 5. Schweiz indgår ligeledes ikke i figuren, da Cedefops undersøgelse ikke omfatter lande, der ikke er medlem af EU.

Kilder: OECD 2017b; Cedefop 2017

Figur 5 viser landene opdelt på andel af befolkningen, der mener, at erhvervsuddannelser har et positivt image krydset med andelen af de 15 til 19-årige, der vælger en erhvervsuddannelse. Man kunne forvente, at de 15 til 19-årige, i lande hvor befolkningen udtrykker en positiv holdning til erhvervsuddannelser, ville være mere tilbøjelige til at vælge en erhvervsuddannelse. Figuren viser, at der ikke er nogen signifikant sammenhæng mellem befolkningens udtrykte positive holdning til erhvervsuddannelser, og hvor stor en andel af de 15 til 19-årige, der vælger en erhvervsuddannelse.

Til gengæld er det værd at bemærke, at et land som Slovenien, hvor erhvervsuddannelser for unge har et ganske negativt image (mere end halvdelen har svaret, at erhvervsuddannelserne har et negativt image), stadigvæk har stor tilgang blandt de unge til erhvervsuddannelserne. Det samme gør sig til en vis grad gældende i Belgien og Luxembourg.

5 Streaming i grundskolen

I Danmark skal elevplaner fra 8. klasse være med til at afklare og udfordre elevernes valg af ungdomsuddannelse (UVM 2018a). I både Schweiz og Østrig bliver eleverne langt tidligere opdelt i retninger, der peger enten mod erhvervsuddannelserne eller mod gymnasiet, i Schweiz ved 13-årsalderen og i Østrig ved 10-årsalderen. Figur 6 viser en tabel over forekomsten af streaming af eleverne i grundskolen - herunder hvornår eleverne opdeles og i hvilke retninger.

Figur 6: Streaming i grundskolen

	Danmark	Finland	Schweiz	Østrig
Streaming	Nej	Nej	Ja	Ja
Hvornår	-	-	Efter 6. klasse (alder: 13 år)	Efter 4. klasse (alder: 10 år)
Hvilke retninger	-	-	Den obligatoriske skolegang består af grundskole, som varer seks år, efterfulgt af <i>Oberstufenschule</i> , som varer tre år. Undervisningen i grundskolen er ens for alle. I <i>Oberstufenschule</i> opdeles eleverne i forskellige retninger: <i>Kleinklasse</i> : undervisning til elever med faglige udfordringer. <i>Realschule</i> : den mindre boglige vej <i>Sekundarschule</i> : den mere boglige vej <i>Gymnasium</i> : den akademiske vej	Elevernes opdeles i to retninger: <i>Neue Mittelschule</i> , <i>tidligere eller Hauptschule</i> : den ikke-akademisk vej <i>AHS</i> (Allgemeinbildende Höhere Schule): den akademiske vej

Kilder:

DEA 2013; *Educationsuisse 2018*

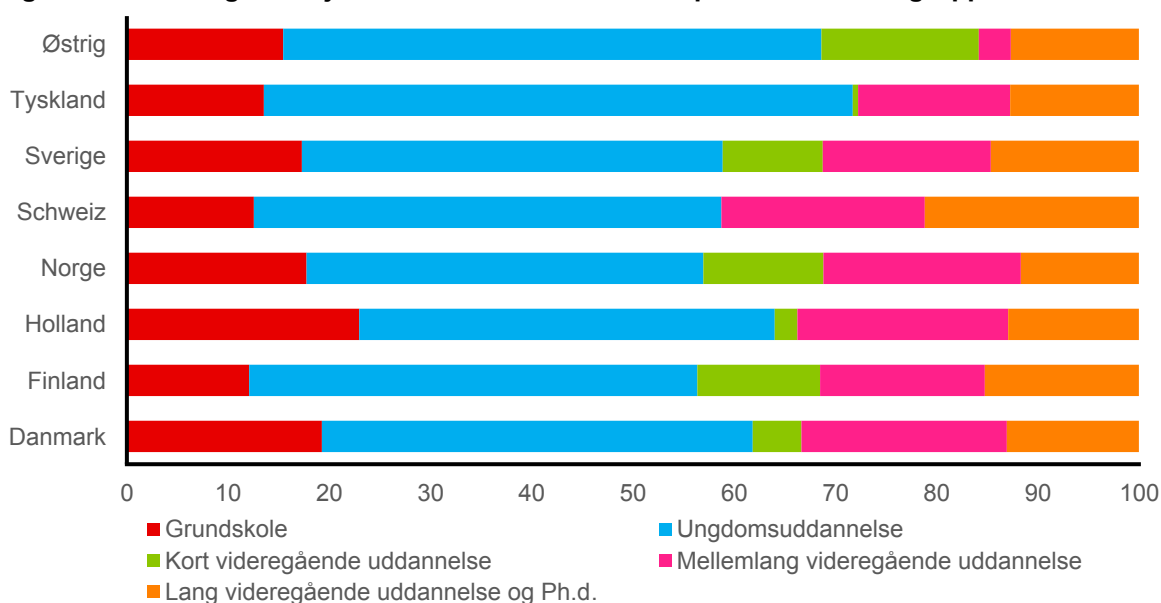
6 Uddannelsesmobilitet og befolkningernes generelle uddannelsesniveau

Uddannelsesmobilitet er et udtryk for, hvorvidt børn opnår længere, tilsvarende eller kortere uddannelse end deres forældre. Danmark og de øvrige skandinaviske lande har, sammenlignet med andre vestlige lande, en høj uddannelsesmobilitet, men der er stadig social ulighed i Danmark, i forhold uddannelsesmobilitet: Børn fra ressourcestærke familier, hvor en eller begge forældre har en videregående uddannelse, får oftere selv videregående uddannelse. Derudover er det fortsat en udfordring at mindske restgruppen, som er gruppen af unge, der som 25-årige ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, og som de sidste 25 år har ligget stabilt på omkring 23-25 pct. Dertil kommer, at børn af de kortest uddannede forældre har en større sandsynlighed for at ende i restgruppen (SFI 2016).

Befolknings højeste fuldførte uddannelse

Figur 7 viser befolkningens højest fuldførte uddannelse i Finland, Schweiz og Østrig samt de skandinaviske lande inddelt i følgende fem kategorier: 'grundskole', 'ungdomsuddannelse', 'kort videregående uddannelse', 'mellemlang videregående uddannelse' samt 'lang videregående uddannelser og Ph.d.'.

Figur 7: Befolkningens højest fuldførte uddannelse for personer i aldersgruppen 25 til 64 år

Note:

De fem kategoriseringer som de fremgår af OECD's rapport er 'below upper secondary' (grundskole), 'upper secondary' og 'post-secondary non-tertiary' (ungdomsuddannelse), 'short cycle tertiary' (kort videregående uddannelse), 'Bachelor's or equivalent' (mellemlang videregående uddannelse) og 'master's equivalent' slået sammen med kategorien 'doctorate or equivalent' (lang videregående uddannelse).

De fleste tal refererer til ISCED 2011, men kan referere til årene 2010, 2014 og 2015.

Kilde: OECD 2017d

I Finland, Schweiz og Østrig er andelen af 25 til 64-årige, der fuldfører en lang videregående uddannelse henholdsvis 15 pct., 21 pct. og 13 pct., hvor andelen i Danmark er 13 pct. Dette er interessant i lyset af, at disse lande har en langt større andel af unge mellem 15 og 19 år, der lader sig indskrive på en erhvervsrettet uddannelse. I forhold til uddannelsesmobilitet giver det anledning til at undersøge,

hvordan Danmarks, Finlands, Schweiz' og Østrigs uddannelsessystemer kvalitativt adskiller sig fra hinanden.

7 Finland

Erhvervsuddannelsessystemet i Finland er blandt andet kendetegnet ved gode muligheder for videreuddannelse via optagelses- og adgangsprøver, undervisere med en kandidateksamen, virksomhedsinddragelse og skolepraktik, hvor der må produceres og sælges produkter.

Underviserne på erhvervsuddannelserne er universitetsuddannede, har minimum tre års relevant erhvervs erfaring og hvad der modsvarer et pædagogikum. Der er af den grund prestige forbundet med at være erhvervsskolelærer i Finland, og det smitter af på både elever og forældre (Selandia 2014). Samtidig har etableringen af flere 'Universities of Applied Sciences', der svarer til professionshøjskoler/erhvervsakademier, åbnet for muligheder for videreuddannelse på universitetsniveau, og de unge ender derfor ikke i en blindgyde ved valget af en erhvervsuddannelse (Studyinfo.fi).

Befolkning: 5,5 millioner
Andel unge mellem 15 og 19 år, der vælger en erhvervsrettet uddannelse: 30 pct.
Andel unge mellem 20 og 24 år, der vælger en erhvervsrettet uddannelse: 15,3 pct.
Andel af BNP, der bruges på grundskole, gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser er 3,9 pct. af BNP og 1,8 pct. for videregående uddannelser.¹ Til sammenligning er andelen af BNP i Danmark fordelt på de to uddannelsesområder henholdsvis

Erhvervsuddannelsernes struktur og opbygning

Erhvervsuddannelserne består af en erhvervsrettet del, almene fag, valgfri fag, skolepraktik og virksomhedsforlagt undervisning eller (ofte kortere tids) praktik i en virksomhed. Ved siden af de erhvervsrettede studier kan eleverne tage gymnasiestudier eller en hel studentereksamen, meget lig den danske eux. Overordnet findes der tre typer erhvervsuddannelser i Finland: 1) den erhvervsfaglige ungdomsuddannelse, herunder også den finske udgave af eux, 2) erhvervsfaglig videreuddannelse og 3) specialiseret erhvervsfaglig uddannelse. Efter den erhvervsfaglige ungdomsuddannelse, er den unge arbejdsmarkedsparat. Det er muligt at fortsætte på den erhvervsfaglige videreuddannelse, hvor fokus er på mere avancerede eller specialiserede erhvervsfaglige færdigheder, mens specialistuddannelsen giver højt specialiserede eller multidisciplinære færdigheder (Det Finske Uddannelses- og Kulturministerium).

Overgang til erhvervsuddannelserne

Optagelsen til erhvervsuddannelserne sker gennem en fælles ansøgningsprocedure på baggrund af ansøgerens karakterer, uddannelsernes prioritet i ansøgningen og tidligere erhvervs erfaring. Derudover bliver der givet ekstra point til unge, som søger om optagelse direkte efter fuldført grundskole, og relevante grundskolefag tæller point. Ungdomsuddannelsesinstitutionerne bestemmer selv, om de afholder adgangseksamen eller egnethedsprøver (Det Finske Uddannelses- og Kulturministerium).

Skolepraktik og virksomhedssamarbejde

70 pct. af de finske unge, som var indskrevet på en ungdomsuddannelse i 2014, var indskrevet på en erhvervsfaglig uddannelse. Heraf var kun 10 pct. indskrevet på en erhvervsuddannelse med kombinerede skole- og erhvervsforløb, som svarer til den danske udgave, der er struktureret efter

vekseluddannelsesprincippet (OECD 2014), mens de resterende var indskrevet på en erhvervsuddannelser med skolepraktik og virksomhedssamarbejde.

Adgang til videre uddannelse

En erhvervsrettet uddannelse i Finland giver adgang til videregående uddannelser på både traditionelle universiteter og universities of applied sciences (erhvervsakademier og professionshøjskoler). Denne struktur, hvor erhvervsuddannelser er generelt adgangsgivende til videregående uddannelser, fx via adgangsprøver, adskiller sig fra uddannelsessystemet i de øvrige nordiske lande med undtagelse af Sverige (Stenström & Virolainen 2014).

En ny erhvervsuddannelsesreform i Finland trådte i kraft fra 2018. Reformen indebærer blandt andet at:

- Den enkelte studerende i fremtiden i højere grad bliver i stand til selv at designe et individuelt uddannelsesforløb.
- Reformen giver større frihed til uddannelsesinstitutionerne i deres tilrettelæggelse af uddannelserne, hvor de tidligere var organiseret både individuelt af kommunerne, i forskellige kommunesamarbejder, på statsniveau og af private udbydere.
- I fremtiden vil uddannelseslicenserne blive reguleret af et fælles autorisationssystem, og systemet for økonomisk støtte vil ligeledes blive samlet. Det skal blandt andet give uddannelsesinstitutionerne et incitament til at fastholde eleverne i uddannelse, så antallet af afbrudte uddannelsesforløb nedbringes.
- Den sociale eksklusion skal nedbringes. Målet er, at alle finske unge som minimum får en ungdomsuddannelse.
- Antallet af uddannelser bliver beskåret, mens indholdet af uddannelserne bliver bredere. De 351 forskellige erhvervsfaglige kvalifikationer, som det før reformen var muligt at opnå i Finland, er med reformen blevet samlet og reduceret til 164. Tanken bag at samle uddannelserne er, at et enklere system i højere grad er parat til at modsvare omskiftelige krav fra arbejdsmarkedet, og at specialisering i højere grad skal ske inden for uddannelsesretningerne

8 Schweiz

I Schweiz vælger 40 pct. af unge mellem 15 og 19 år en erhvervsrettet uddannelse - blandt andet som følge af dimensionering af gymnasiet. Forud for dimensioneringen bliver eleverne, når de er cirka 13 år, opdelt i fire forskellige retninger: en boglig og en mindre boglig retning, en akademisk retning samt en retning for elever med faglige udfordringer. Ud over opdelingen i udskolingen, er det kendetegnende for Schweiz' erhvervsuddannelsessystem, at det bygger på vekseluddannelse som i Danmark.

Befolkning: 8,1 millioner
Andel unge mellem 15 og 19 år, der vælger en erhvervsrettet uddannelse: 40 pct.
Andel unge mellem 20 og 24 år, der vælger en erhvervsrettet uddannelse: 8,4 pct.
Andel af BNP, der bruges på ungdomsuddannelser: Der findes ingen

Erhvervsuddannelsernes struktur og opbygning

De 11 års obligatoriske skolegang er opdelt i tre trin. De første to år i børnehaven; grundskole, som varer seks år, hvor undervisningen er ens for alle, og *Oberstufenschule*, hvor eleverne, når de er 13 år, opdeles i fire forskellige retninger; 1) *Sekundarschule*, som er en mere boglig vej, 2) *Realschule*, som er en mindre boglig vej, 3) *Gymnasium*, som er den akademiske vej samt 4) *Kleinklasse*, som er rettet mod elever med faglige udfordringer (DEA 2013). I Schweiz vælger to tredjedele af alle unge, som har færdiggjort den obligatoriske grundskole, at lade sig indskrive på en af landets 230 mulige erhvervsuddannelser (SERI 2016). Det er kendetegnende for de fleste erhvervsuddannelser, at de bygger på vekseluddannelsesprincippet, hvor undervisning på en erhvervsskole kombineres med en læreplads, hvor eleven er ansat under uddannelsesforløbet.

Overgang til erhvervsuddannelserne

Dimensionering er et redskab, som anvendes til at understøtte sammenhængen mellem uddannelsesvalg og arbejdsmarkedets efterspørgsel. I Schweiz er de gymnasiale ungdomsuddannelser i modsætning til de erhvervsrettede ungdomsuddannelser udbudsdræve. Der er en relativ hård dimensionering af gymnasiet, hvor høje adgangskrav betyder, at blot 25 pct. af de 15 til 19-årige optages på en gymnasial ungdomsuddannelse. Til sammenligning vælger 40 pct. i samme aldersgruppe i Danmark en gymnasial ungdomsuddannelse.

Forberedende brobygning og to-årig eud

I Schweiz er det både muligt at vælge et brobygningsår, som giver mulighed for at forbedre faglige kompetencer, og en to-årig erhvervsuddannelse, som både er en uddannelse, som gør eleven arbejdsmarkedspare, og som er adgangsgivende til den almindelige tre- eller fire-årige erhvervsuddannelse

Skolepraktik og virksomhedssamarbejde

Ungdomsuddannelserne er reguleret af den schweiziske stat, de 26 kantonen og erhvervsorganisationerne. Vekseluddannelsessystemet er, ligesom i Danmark, centreret omkring arbejdsmarkedet, således at erhvervelse af professionelle kompetencer spiller sammen med arbejdsmarkedets efterspørgsel. Det direkte link mellem uddannelsessystem og arbejdsmarkedet menes at være hovedårsagen til, at Schweiz har en af Europas laveste ungdomsarbejdsløshedsrater

på 8,6 pct.⁵ For Danmark, Finland og Østrig er tallet helholdsvist 11,1 pct., 19,6 pct. og 11,2 pct. (OECD 2017a).

Adgang til videre uddannelse

Det er kendetegnende for det schweiziske erhvervsuddannelsessystem, at det har en høj grad af fleksibilitet og mobilitet, idet det er muligt at tilegne sig en mere avanceret uddannelse eller opkvalificere sig, for eksempel med etableringen af de professionelle videregående erhvervsuddannelser (PET) (ISCED 5B) (Epinion 2016; Schweizerische Eidgenossenschaft 2012). Derudover er det let at skifte fra erhvervs- og professionsuddannelser til en universitetsuddannelse, hvorfor man i det schweiziske uddannelsessystem ikke lukker nogle døre, når man træffer uddannelsesvalg.

⁵ OECD's opgørelse over ungdomsarbejdsløshedsrater er fra 2017 eller det senest tilgængelige. Tal for Finland, Schweiz og Østrig er fra 2016. Tal for Danmark er fra 2017.

9 Østrig

I Østrig opdeles eleverne ved 10-årsalderen i to retninger: Neue Mittelschule⁶ (ikke-akademisk) og Allgemeinbildende Höhere Schule (akademisk) (OECD 2017e). Men på trods af streaming, så er særligt vekselluddannelsessystemet i østrig udfordret:

"As a result of demographic changes, the heterogeneity of apprenticeship beginners, competition from school-based VET programmes, and image problems, apprenticeship training has come under increasing pressure in recent years."
(Cedefop 2016a)

Befolkning: 8,5 millioner
Andel unge mellem 15 og 19 år, der vælger en erhvervsrettet uddannelse: 43 pct.
Andel unge mellem 20 og 24 år, der vælger en erhvervsrettet uddannelse: 3,5 pct.
Andel af BNP, der bruges på grundskole, gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser er 3,1 pct. af BNP og 1,7 pct. for videregående uddannelser.

Erhvervsuddannelsernes struktur og opbygning

I Østrig er der tre former for erhvervsuddannelser, hvoraf de to er skolebaserede erhvervsuddannelser (ISCED 3A og 3B), og én er virksomhedsbaseret (ISCED 3B), idet den er struktureret efter vekselluddannelsesprincippet (Oxford Research 2010). Ud over de tre erhvervsuddannelser er der yderligere en række uddannelser, som fx sundhedsfaglige uddannelser, på forskellige niveauer samt en række erhvervsuddannelser på bachelor- og kandidatniveau samt tillægs- og efteruddannelser.

De to skolebaserede erhvervsuddannelser består af *berufsbildende mittlere Schule* (BMS), som er en mellemlang erhvervsuddannelse (tre til fire år) (ISCED 3B) og en fem år lang skolebaseret uddannelse, *berufsbildende Höhere Schule* (BHS) (ISCED 4A). Adgangskravet til de forskellige uddannelser er, at eleven har bestået otte af i alt ni års obligatorisk skolegang, men i tilfælde hvor der sker ændringer i efterspørgslen af bestemte uddannelser, kan yderligere selektionskriterier gøre sig gældende - fx optagelsesprøver eller præstationer som opnåede karakterer i bestemte hovedfag (Cedefop 2016). De to programmer BMS og BHS favner mange fagområder, og der varieres mellem almene fag med specialundervisning i teori og praksis, hvor BMS sammenlignet med BHS har mere fokus på de praktiske elementer, som eleverne blandt andet bliver undervist i på skolens værksteder, laboratorier, køkkener og gennem praktikophold. I Østrig er der ud over BMS og BHS også 200 anerkendte virksomhedsbaserede erhvervsuddannelser med forskellige områdespecialiseringer, som er bygget op som vekselluddannelse. 80 pct. af tiden foregår i en virksomhed, mens de resterende 20 pct. af tiden tilbringes på en erhvervsskole. Adgangskravet er, at eleven har bestået ni års obligatorisk skolegang.

⁶ Neue Mittelschule er fra en skolereform i 2007/2008. Den er stadigvæk ikke implementeret alle steder, og der er derfor områder, hvor unge i stedet for Neue Mittelschule går i Hauptschule, der er en generel udskolingslinje.

Overgang til erhvervsuddannelserne

I Østrig skal eleverne allerede efter det fjerde af i alt ni grundskoleår, når de er 10 år gamle, vælge mellem den praktiske vej, *Hauptschule*, som er adgangsgivende til BHS, BMS og de virksomhedsbaserede erhvervsuddannelser, eller den boglige vej, *Allgemein bildende Höhere Schule (AHS–Unterstufe)* (ISCED 2), som er adgangsgivende til *AHS-Oberstufe* og BHS. For at fortsætte fra grundskole på enten *Hauptschule* eller *AHS-Unterstufe* kræves det, at eleven succesfuldt har gennemført fjerde klasse, mens der for AHS er yderlige præstationskrav, som skal opfyldes – det kan fx være bestemte karakterer i en række hovedfag (Cedefop 2016). Efter det ottende skoleår, når eleverne er 14 år, skal de, som har valgt den erhvervsrettede vej, *Hauptschule*, vælge mellem forskellige erhvervsuddannelsesforløb, som varer mellem tre og fem år, hvor det første år udgør det niende og afsluttende år af den obligatoriske grundskole (bic.at). De fleste vælger den ét år lange *Polytechnische Schule* (ISCED 3C), som er introducerende til den virksomhedsbaserede erhvervsuddannelse, og som består af en kombination af praktisk undervisning og almindelige fag, hvor eleverne også både kommer på virksomhedsbesøg og får tilbud om individuel vejledning i forhold til deres videre vej i uddannelsessystemet.

Skolepraktik og virksomhedssamarbejde

For at blive optaget på en virksomhedsbaseret erhvervsuddannelse, skal eleven have en praktikplads. Både arbejdsformidlingen (AMS) og de regionale praktikpladskontorer organiserer formidlingen af praktikpladser, som både bliver udbudt via avisannoncer og en online database i samarbejde med det økonomiske kammer (WKO) (Lehrstellenbörse; Cedefop 2016). Det har siden 2002 været muligt at komme i praktik på et praktikpladscenter, hvis det ikke er muligt at finde en praktikplads i en virksomhed. Her tilbringer eleven fire dage om ugen kombineret med en dag om ugen på skole (Oxford Research 2012).

Adgang til videre og videregående uddannelser

De tre erhvervsrettede uddannelser er adgangsgivende til en række uddannelser på videregående niveau (ISCED 5A og 5B). BHS er direkte adgangsgivende, mens BMS og den virksomhedsbaserede erhvervsuddannelse forudsætter et eller flere tillægskurser og -uddannelser, som for eksempel gør det muligt at videreuddanne sig inden for et mere specifikt faglært håndværk eller at videreuddanne sig inden for teknisk specialiserede områder som fx bygningskonstruktion (Cedefop 2016). For BHS gælder, at uddannelsen foruden at gøre eleverne arbejdsmarkedsparete, også retter sig mod at forberede eleverne på en fremtid som selvstændige erhvervsdrivende.

Litteratur

AE (2016). Danmark kommer til at mangle faglærte.

Tilgæet 28. marts 2018. https://www.ae.dk/files/dokumenter/publikation/ae_ubalancer.pdf

BIC (2017). Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft: The Austrian Education System.

Tilgæet 1. april 2018. https://www.bic.at/downloads/en/brftipps/0_1_bildungssystem_en.pdf

Cedefop (2016). S. Tritscher-Archan. Vocational education and training in Europe – Austria. Cedefop ReferNet VET in Europe reports.

Tilgæet 10. Marts 2018. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/2016_CR_AT.pdf

Cedefop (2016A). Austria – dual vocational education and training – a successful VET pathway

Tilgæet 20. Marts 2018. <http://www.cedefop.europa.eu/it/news-and-press/news/austria-dual-vocational-education-and-training-successful-vet-pathway>

Cedefop (2017). Cedefop opinion survey on vocational education and training in Europe 2017

DEA (2013). International sammenligning af erhvervsuddannelser:

Tilgæet 10. marts 2018. <http://www.ft.dk/samling/20131/almde/BUU/bilag/52/1302662.pdf>

Educatio Suisse (2018). Auslandschweizer-Organisation.

Tilgæet 9. Marts 2018. <https://www.educationsuisse.ch/en/education-switzerland>

Epinion (2016). International kortlægning - Uddannelsessystemerne i Holland, Schweiz og Sverige.

Finnish Ministry of Education and Culture. Qualifications and studies in vocational education and training. Tilgæet 1. Marts 2018. http://minedu.fi/en/qualifications-and-studies_vet

Finnish Ministry of Education and Culture. Reform of vocational upper secondary education.

Tilgæet 2. marts 2018. <http://minedu.fi/en/reform-of-vocational-upper-secondary-education>

Lehrstellenbörse: Lehrstellenbörse powered by AMS & WKO

Tilgæet den 10. Marts 2018. <http://www.ams.at/lehrstellen/>

OECD (2013). OECD Reviews of Vocational Education and Training. A Skills beyond School Review of Austria.

OECD (2014) Education at a Glance.

http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#page296

OECD (2017a).

<https://data.oecd.org/unemp/youth-unemployment-rate.htm>

OECD (2017b). Education at a Glance 2017: OECD Indicators. *Enrolment in upper secondary education by programme orientation and age group* (2015).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933560852>

OECD (2017c). Education at a Glance 2017: OECD Indicators. Profile of upper secondary graduates from general and vocational programmes (2015).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933559218>

OECD (2017d). Education at a Glance 2017: OECD indicators. Educational attainment of 25-64 year-olds (2016) <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-table11-en>

OECD (2017e). Education Policy Outlook Austria.

<http://www.oecd.org/education/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Austria.pdf>

Oxford Research (2010). Internationale udfordringer for vekselluddannelsessystemet. En undersøgelse af løsninger og strategier i forhold til den danske praktikpladssituation.

Selandia (2014). Super-elever vælger erhvervsskole.

<http://www.sceu.dk/super-elever-finske-erhvervs-skoler>

Seri (2016): Vocational and professional Education and Training in Switzerland, Facts and Figures 2016

Stenström, M.-L. & Virolainen, M. (2014). The Finnish Country Report.

http://nord-vet.dk/indhold/up-loads/Finnish-country-report-1B_0912_2014.pdf

SFI (2016): SFI TEMA 03:2016: Uddannelsesmobilitet i Danmark (december 2016)

Studyinfo.fi: Specialisation studies in universities of applied sciences.

Tilgæet den 3. Marts 2018. <https://studyinfo.fi/wp2/en/higher-education/polytechnics-universities-of-applied-sciences/specialisation-education-in-polytechnicsuas/>

Schweizerische Eidgenossenschaft (2012): Entering the Labour Market. Report on measures to ease the transition to upper-secondary level. Federal office for Professional Education and Technology OPET

Undervisningsministeriet (2018a): Elevplaner i folkeskolen.

Tilgæet 19. Marts 2018. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/elevplaner-nationale-test-og-trivselsmaaling/elevplaner>

Undervisningsministeriet (2018b). Erhvervsuddannelser

Tilgæet 20. marts 2018. <https://www.ug.dk/uddannelser/erhvervsuddannelser>

Undervisningsministeriet (UVM2018c): Ungemålsætningen

Tilgæet 20. marts 2018. <https://uvm.dk/reform-af-de-forberedende-tilbud/aftalens-maalsætninger>